

Kezem élet. Tenger véled!
Elemézték. Szécsi Margit prózai írásai. Válogatta, sajtó alá rendezte és a jegyzeteket készítette: Nagy András. A szöveget gondozta, szerkesztette és az utószót írta Jánosi Zoltán Holnap Kiadó, Bp., 2008.

„Életem az ámulatokból épült.”
 (Szécsi Margit)

Költő vagy író esetében nagy jelentősége lehet a kiadatlan, esetleg még kézirat formában fellelhető írások megjelenésének. Ennél is érdekesebb vállalkozásnak tartható az, ha egy költő prózai írásai látnak napvilágot, s mivel Szécsi Margitnak elsősorban verses művei ismertek, ezért a *Tenger véled!* című válogatáskötet eddig még ismeretlen vagy csak folyóiratokban megjelent darabjait már csak a fentiek miatt is érdemesnek látszik jobban szemügyre venni.

A könyv szerkezetileg négy, különböző hosszúságú részre tagolódik. Az első egy hosszabb önéletírásszerű szöveg 1968-ból, mely azonban rendhagyónak bizonyul, amennyiben azt a – ehelyütt sajnos nem egészen világos ki által adott – cím is mutatja: *Mesék, életemből*. A mesének mint fiktív műfajnak a megidézése arra utal, hogy a gyermek- és fiatalkori emlékek rendszerezése és szerkesztett formában való közzététele alapvetően szép-irodalomként való olvasásmódot céloz meg. Erre a meseszerűsége utal a szöveg első sora: „Egyszer volt egy pár bakancsom.” (5.) Ugyanezt a vélekedést erősítheti meg az is, hogy az önéletírótól egyáltalán nem állt távol a népmesék világa, hiszen az elkövetkező szövegekben is számtalan esetben jelzi, hogy magyar népmeséket olvas, továbbá mesei fordulatok is szép számmal találhatók írásában. Az önéletírás műfaja azonban nem tekinthető kizárólagosan fiktívnek, hiszen a megképzett én jelenléte és a referenciális olvasat végig feszültséget tart fenn az olvasóban. Ez a feszültség csak tovább bonyolódik, amikor az önéletírásban ezeket a sorokat találjuk: „Ma, végre rájöttem: mi a bajom azzal, amit eddig összehordtam. A regénynek, az életrajznak, vagy akárminek nem csak elbeszélnie kell. Ott képi rálátást kell teremteni. *Távlatot*. [...] Ezért írásomból a kicsinykori képeket érzem jobbnak, de csak az esetben, ha akkori meglátásaimat a mai megítéléssel ötvözni tudom. Megfogadtam, ha nem megy, akkor is őszinte leszek.” (31–32.) A saját írásra való ilyen nagyfokú visszautalás rendkívül izgalmassá teszi Szécsi Margit

önéletírását, hiszen nemcsak az (ön)értelmezői távlat szükségességére hívja fel a figyelmet, de az elbizonytalanítással folyamatos játékban tartja a fiktív–nem fiktív fogalom párt is.

A gyermekkor és az ezzel szorosan összefüggő ámulat már-már mitikus magasságokba való emelése jellemzi tematikus szinten leginkább Szécsi Margit ezen írását. Az értelmezői távlatot ugyanis abban az esetben tartja megközelíthetőnek, ha a gyermekkor valamilyen formában folytonosságot tart a jelennel, ez pedig az ámulat valamiféle filozófiai és antropológiai értelmével van kapcsolatban, illetve ezen keresztül valósítható meg a fenti törekvés.

Az ámulat mint szövegszerűen is megjelenő motívum vezetheti tovább az olvasót a következő íráshoz, mely egy öt füzetből álló napló sorozat 1972-től 1977-ig terjedően. A füzetek borítóján található a Szécsi Margit által jegyzett cím: *Tengeri naplók – Semmi érdekes – csak öröm*, helyszín pedig a bolgár tengerpart. A könyv véleményem szerint legértékesebb része ez a napló, több okra is visszavezethetően: egyrészt a költő sok versrészletének előzményei vagy változatai is fellelhetőek itt, másrészt több szempontú értelmezés érvényesíthető a szöveg olvasásakor. Az előbbihez talán szükségtelen hozzáfűzni, hogy az irodalomtörténeti kutatások során használható filológiai adat lehet, míg az utóbbinál elsősorban, de nem kizárólagosan a Biblia hatását érdemes kiemelni. A Biblia a szöveg tanúsága szerint is kiemelt helyet kap Szécsi Margit olvasmányai között, hiszen több ízben is jelzi, hogy utazásaira ezt az olvasnivalót bizonyosan magával vitte. A napló szövegében éppen ezért folyamatosan megjelennek a Bibliából vett idézetek vagy személyek, motívumok, s szinte minden alkalommal összekapcsolódnak a tengert megjeleníteni kívánó leírásokkal. Nem nehéz észrevenni, hogy Szécsi Margit naplójában a tenger biblikus értelmezési síkra emelkedik, s a napló így hasonlatos lesz a szent szövegek formai és gondolati szerkezetéhez, akár szövegszerű megfeleltetések szintjén is: „Hát mindazt látom még, utoljára, amiért idejöttem. A hullámverés fehér taraján vízpor füstöl. Nagy csattanások. Szép vagy, én szerelmesem [...]”. (74.) Hosszabb tanulmányt igényelne annak felfejtése, hogy a jórészt öszövétségi részletek milyen módon épülnek be Szécsi Margit prózájába, és a motívumok szerveződése ezáltal hogyan és milyen formában alakul tovább, illetve mennyiben befolyásolja esetlegesen mindez a költői életmű egészét.

A napló további erényei közé tartozik, hogy önreflexív módon visszautal saját magára, illetve a megformálás mikéntjére, ahogy azt már az önéletrajzi vázlatoknál is láthattuk: „A leghülyébb dolog lehet: érdekes útinap-

lót írni ilyesmiről.” (63.); „Mindezt pedig versben sokkal szebben és egyszerűbben írnám meg. Prózában rögtön dagályos leszek. A dagályos stílus többnyire a pontosságra való törekvésemtől van.” (86.) Habár a dagályos, és olykor patetikus hangvétel valóban megfigyelhető a *Tengeri naplókban*, az (ön)ironikus megjegyzések szinte minden esetben ellensúlyozni tudják azokat.

Az önéletírást és a naplót két, rövidebb szövegeket tartalmazó válogatásgyűjtemény követi, melyek közül az első Szécsi Margit papírra vetett gondolatait tartalmazza (*Pillanat – Napillat – MARGÓ*). A kéziratosszállítás igen szerteágazónak tűnik az azokban megfogalmazottakat illetően, de a *Betűkben rejtett tartalom* címet viselő írás jó például szolgálhat egy sokszor felbukkanó jelenség ábrázolására. A költő verseiben sok esetben kitüntetett szerepet kapnak az anagrammák, s ezekről prózai formában is megnyilatkozik az említett írásában: „Minden szó magában hordozza titkos értelmét, egyes hangzásai révén. Betűi fölött úgy repül el a titkos értelem, akár az emberiség hátán, a névtelen emberek s a feltalálók hátán, élő és holt halmazán a feltalált reülógép. Betűből van, de láthatatlan, s kimondhatatlan – nem is kell kimondani.” (184.) A kéziratban ezt követi az úgynevezett anagramma-szótár (ezen írás címe is innen származik), melyben megtalálhatóak a betűrendbe szedett szavak titkos értelmének tartott szóalakjai. Sokatmondó játék lehet ez a szavakkal, s jól mutatja, hogy Szécsi Margit esetében sem érdemes figyelmen kívül hagyni az avantgárd mozgalmak hatását. Ez utóbbit támasztja alá a költő többszöri véleménynyilvánítása Kassák Lajosról, ahol is minden esetben elismeri, hogy ő volt az, aki óriási lehetőségeket tárt fel a vers újfajta értelmezésével.

Több interjú és újságcikket is felvonultat kronológiai sorrendbe állítva a *Mécs a Szirtig – IGA, MÉCS, SZIRT* című könyvfejezet. Az Élet és Irodalomból, Kortársból vagy a Filmkultúrából vett írás éppúgy megtalálható itt, mint az egyes kötetekhez mellékelni kívánt utószó. A szövegek szinte kivétel nélkül erőteljes álláspontot képviselnek bizonyos témakörökben, ilyen lehet a költő és a társadalom összefüggéseinek kérdése, vagy akár egy irodalmi est melletti kiállítás megfogalmazása. A paletta tehát igen színes, de a szerkesztésnek köszönhetően mégsem forgácsolódnak szét az egyes darabok, és mindebben közrejátszik az is, hogy a mindenén átívelő gondolatsor, az írás mikéntjéről és miértjéről való elmélkedések fenn tudják tartani az egységesség képzetét. Mindenképpen fontos hozzátenni még a könyv utolsó két fejezetéhez, hogy bizonyos írások elsősorban irodalomtörténeti szempontból érdekesek, amennyiben az életmű felől próbáljuk megközelíteni

őket, ugyanakkor a kortársokról megfogalmazott emlékek szintén dokumentatív jelentőséggel rendelkeznek, úgy mint a Nagy Lászlót, Kondor Bélát vagy Kassák Lajost is megemlítő írások.

A kiadás formai ismérveire áttérve, ki kell emelni, hogy a lábjegyzetekben érezhető egy igen nagyfokú bizonytalanság. Nem látszik eldöntöttnek, hogy a jegyzetek az olvasást könnyítő magyarázatot tartják elsődlegesnek, ahogy azt az utószó állítja, vagy már az értelmezés szintjére próbálnak emelkedni. Az előbbi esetben érthető csak ugyanis, ha a szövegben megjelenő személyeket és különböző idézeteket beazonosítják (néha ez is hiányosnak bizonyul, még idézőjeles részeknél is), ugyanakkor a Szécsi Margit által használt motívumok költői műveivel való összekapcsolása már csak egy hosszabb (értelmező) tanulmány részét képezhetné. Érdemes lett volna tehát egy erőteljesebb állásfoglalást vállalni a jegyzeteket illetően, mert ezen formája sok esetben zavaróan hat az olvasásra.

Ha a könyv további kiegészítő részeit tekintjük, akkor fontos kiemelni, hogy a kötethez tartozik egy Szécsi Margit fényképeiből, kötetborítóiból és kéziratfotóiból összeállított válogatás – mely Nagy András igen színvonalas munkája –, majd ezt követik az életrajzi adatok és egy válogatott szakirodalmi hivatkozásokot tartalmazó jegyzék. Jánosi Zoltán kötetzáró hosszabb végszava elsősorban a könyv alapvetően szerteágazó szövegeinek összekapcsolását és egészben való láttatását célozza meg a legfontosabbnak tartott témának, az írásnak és néhány több ízben felbukkanó motívumnak a kiemelésével. A kiadás elsősorban tehát azt látszik hangsúlyozni, hogy Szécsi Margit prózai írásai szoros összefüggést mutatnak lírai életművével, továbbá a kötet egy olyan szövegegyüttest igyekszik felvonultatni, melyből nem kizárólagosan a költő munkásságában jártasak tudnak tájékozódni.

Szécsi Margit prózájának valójában az a legfőbb erénye, hogy bár látszólag saját magáról ír visszaemlékezés formájában vagy saját véleményének ad hangot, alapjában véve a könyv minden darabja az írás mibenlétének kérdéseit járja körül, így ismerve el az alkotás elsődlegességét: „Én csak nézelődtem. Nem is gondolkodtam, csak bámészkodtam. Nem gondoltam én se családra, se szerelemre, se barátokra. Bejárható utakon járt az eszem? Lehet. A jelen, a pillanat varázsa mindig erős volt bennem, bizonyosan. Ha beteltem a pillanattal, továbbmentem. Ez egész életemre jellemző. Ez az ámulat. Nem érzéketlenség, hanem az ihlet befejezettségének őszinte bevallása.”

Dobás Kata